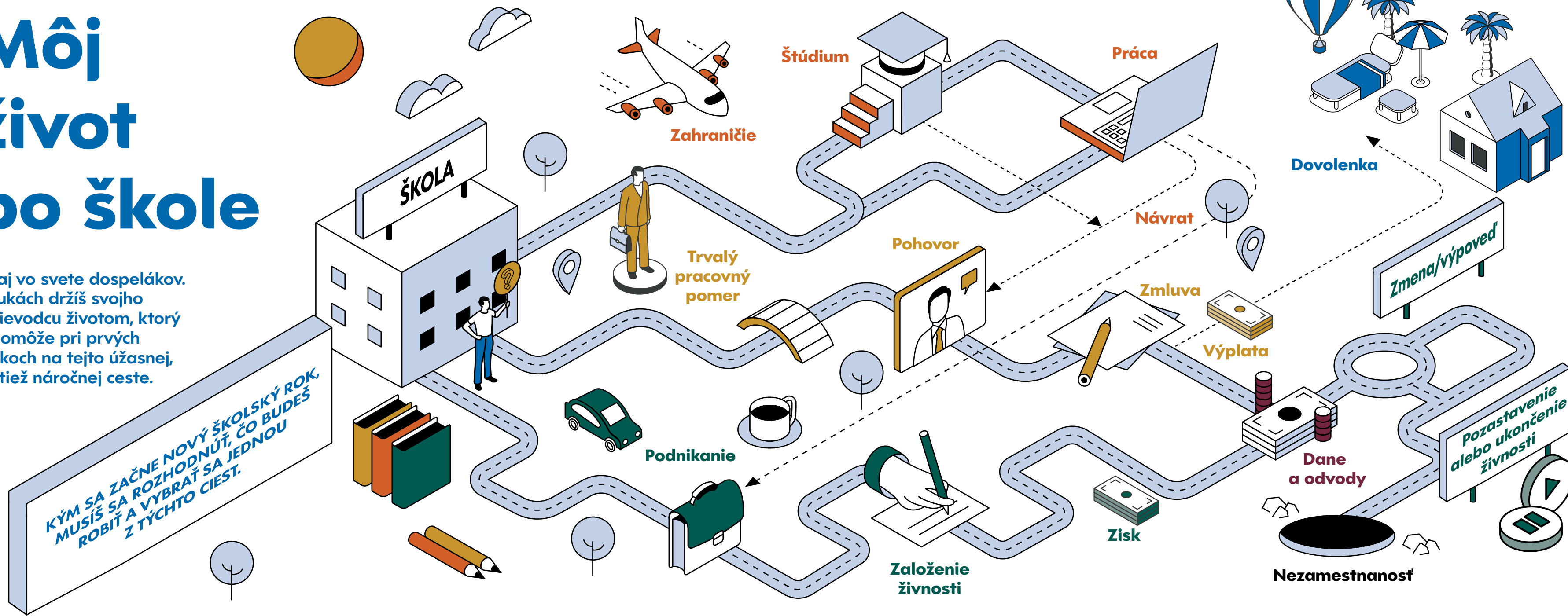

Môj život po škole

Vitaj vo svete dospelákov. V rukách držiš svojho sprievodcu životom, ktorý ti pomôže pri prvých krokoch na tejto úžasnej, no tiež náročnej ceste.

Trvalý pracovný pomer (TPP)

Väčšina absolventov pracuje po škole na TPP. To znamená, že pracuješ pre nejakú firmu - máš zamestnávateľa a ty si zamestnanec. Výhodou je, že dostávaš pravidelne peniaze a nemusíš sa starať o to, ako sa firme darí a či sú zaplatené dane a odvody. O všetko sa stará tvoj zamestnávateľ.

Pohovor

Po škole ťa čakajú ešte posledné prázdniny, počas ktorých za teba všetko platí štát. Ak sa chceš zamestnať, určite využiješ leto na hľadanie práce. Základom je vyrobiť si kvalitný životopis (šablóny nájdeš na internete) a poslať ho firmám, v ktorých chceš pracovať. Ak sa im budeš pozdávať, pozvú ťa na pohovor.

Príprav sa, že buď bude formou rozhovoru a dostaneš veľa otázok, alebo formou hromadného pohovoru - assessment centra. V oboch prípadoch určite dostaneš otázky ako: Prečo si máme vybrať práve teba? Čo firme prinesieš? Čo vieš o našej firme? A, samozrejme, koľko chceš zarábať? Pri skupinovom pohovore sa nesnaž byť najviac vidieť a počuť. Skôr sa sleduje, ako pracuješ v tíme a komunikuješ s ostatnými.

Zmluva

Pred nástupom do práce vždy podpíš pracovnú zmluvu, v ktorej sa nachádzajú všetky dôležité údaje ako mzda, pracovná náplň, pracovná doba a podobne. Zmluva môže byť dohodnutá na dobu určitú (najviac na 2 roky) alebo neurčitú. Zvyčajne si ťa firma chce odkúšať a v zmluve nájdeš aj skúšobnú dobu. Tá môže byť najviac 3 mesiace a počas nej môžeš byť aj

zamestnávateľ písomne skončiť pracovný pomer bez udania dôvodu a s okamžitou platnosťou.

Zamestnávateľ je povinný zabezpečiť ti stravu – buď budeš dostávať jedlo, stravné lístky alebo extra peniaze na účet. Okrem toho môžeš získať aj benefity ako práca z domu, príspevky na vzdelávanie, angličtina v práci, príspevok do 3. dôchodkového piliera alebo dni voľna navyše. Čoraz častejšie sú aj pitný režim v práci, káva, čaj, ovocie či desiaty zadarmo, teambuildingy, dni zdravia aj príspevky na šport.

Výplata

Svoj zárobok, teda mzdu, si dohodneš počas pohovoru. Firma musí ponúkajú mzdu uvádzať aj v inzerátoch. Táto suma však je väčšinou rozpätie (od-do) a finálna suma je na vašej spoločnej dohode. Mysli však na to, že suma, o ktorej sa na pohovore bavíte, je hrubá mzda, teda peniaze, ktoré na účte nikdy nevidíš. Až keď z nej zamestnávateľ odvedie odvody a preddavky na daň, vznikne čistá mzda, ktorú budeš dostávať na účet. Spolu s peniazmi ti každý mesiac príde aj výplatná páska. Na nej nájdeš info o čistej aj hrubej mzde, o odvodoch, preddavkoch a ešte jednu sumu – superhrubú mzdu alebo cenu práce. To je celkový náklad tvojho zamestnávateľa. On totiž musí za to, že ťa zamestnáva, platí ďalšie odvody. Na výplatnej páске nájdeš aj informácie o zostatku dovolenky a odvodoch do druhého aj tretieho dôchodkového piliera, ak si v ňom sporíš.

Dovolenka

Ako zamestnanca ťa čaká 20 dní dovolenky ročne. Je to menej ako letné prázdniny v škole, ale čo narábáš, vitaj vo svete „dospelákov“. Nemusíš však zúfať, okrem dovolenky máš ešte sviatky a čoraz viac firiem dáva ako benefit pár dní voľna navyše. Ďalších 5 dní dovolenky dostaneš aj ak sa staneš rodičom alebo keď dosiahne vek 33 rokov.

Tiež máš 7 dní plateného voľna na návštevu lekára a ďalších 7 dní na sprevádzanie (napríklad rodiča) k lekárovi. Deň však v tomto prípade nemá 24 hodín, ale dĺžku tvojho pracovného času (zvyčajne 8 hodín).

Okrem toho môžeš ísť aj na PN-ku (práceschopnosť). Vypíše ti ju tvoj obvodný lekár, ak ochoríš, a elektronicky ju pošle do Sociálnej poisťovne aj zamestnávateľovi. Veľa ľudí si však radšej vezme pri kratšej chorobe dovolenku. Počas PN totiž nedostávaš výplatu a musíš sa liečiť doma (občas chodia aj kontroly). Prvých 10 dní PN ti náhradu mzdy platí zamestnávateľ, ale je to o dosť menej peňazí. Pri dlhšej PN už sú dávky od Sociálnej poisťovne a sú vyššie.

Dane a odvody

Na Slovensku platíme rôzne druhy daní a jednu z nich je aj daň z príjmu. Musí ju platiť každý, kto zarábala za rok viac, ako je suma určená štátom (určuje sa každý rok). Už vieš, že zamestnávateľ za teba platí z hrubej mzdy preddavky na daň. Začiatkom roka si od účtovníčky vypýtaj potvrdenie, aký bol tvoj ročný príjem, výška preddavkov a odvodov (väčšinou ho posielať automaticky). Do konca marca musíš podať daňové priznanie za minulý rok, ku ktorému toto potvrdenie priložíš. Ak však máš príjem len z TPP alebo dohody, máš výhodu a miesto daňového priznania ti stačí zamestnávateľa požiadať o ročné zúčtovanie dane. Vtedy všetky „papierovačky“ za teba vybaví zamestnávateľ a prípadný nedoplatok alebo preplatok dane uvidíš na výplatnej páске.

Na Slovensku môžeš darovať 2 % zo svojich zaplatených daní na dobrú vec (s potvrdením o dobrovoľníckej činnosti dokonca až 3 %). Neboj sa, nebudeš platiť nič navyše. Stačí si vybrať „neziskovku“, ktorej chceš pomôcť, a oni ti isto radi poradia, ako vypláť tlačivá na darovanie 2 %.

Čas na zmenu

Ak ťa prepustia

Hlavne sa neboj, že je to ako v americkom filme, kde priniesť škatulu so správu, „zbal si svoje veci a vypadni“. Pracovná zmluva sa dá ukončiť v zásele len výpovedou alebo dohodou. S výpovedou prichádza ešte výpovedná doba, ktorá sa začína až od ďalšieho mesiaca, a tak máš dosť času na hľadanie novej

práce. Výpoveď od zamestnávateľa navyše môžeš dostať len s uvedením dôvodu, napríklad ak vážne porušíš pracovné podmienky (nehodíš do práce a podobne) alebo už pre teba nemajú prácu (organizačné dôvody – vtedy môžeš dostať aj pár výplat navyše ako odstupné, ak u nich pracuješ aspoň 2 roky).

Ak chceš zmenu ty

Skončíť v práci môžeš aj ty, a to bez uvedenia dôvodu. Neznamená to však, že môžeš odísť zo dňa na deň. Tiež musíš dať zamestnávateľovi písomnú výpoveď a od ďalšieho mesiaca ti začína plynúť výpovedná doba. Ak pracuješ menej ako rok, je to 1 mesiac, ak dlhšie, výpovedná doba je dvojmesačná. Alebo sa so zamestnávateľom môžeš na skončení dohodnúť. Pri skončení zmluvy dohodou nemáš výpovednú dobu, ale spolu určíte presný deň, kedy končíš.

Podnikanie

Ak chceš pracovať „sám na seba“, môžeš začať podnikáť. Buď si založíš živnosť, alebo firmu, najčastejšie eseročku. Určovať si kedy, ako, koľko a odkiaľ budeš pracovať, znie lákavo, ale s tým prichádza aj množstvo zodpovedností. Musíš si hľadať zákazníkov, žiadne platené voľno sa nekona a peniaze každý mesiac nie sú isté. Ak chceš podnikáť, priprav sa, že prvé roky sa namakáš.

Založenie živnosti

Pokiaľ máš aspoň 18 rokov a čistý register trestov, môžeš podnikáť už zajtra. Stačí skočiť na živnostenský úrad a vypláť tlačivo. Ak sa ti nechce ani to,

vygoogli si „založenie živnosti online“, a nechaj túto prácu na iných. Za menší poplatok ti živnosti založia rôzne firmy aj online. Pri s. r. o. je papierovania o dosť viac, takže tu sa googlenie oplatí, čakaj však väčšie poplatky.

Rozdiel medzi s. r. o. a živnosťou

Ak podnikáš na živnosť, jednoducho sa dá povedať, že TY si firma. Ručíš celým svojím majetkom, zárobky zdaníš a platíš si zdravotné a sociálne odvody. Nemusíš mať na podnikanie samostatný účet, aj keď sa to odporúča. Vedieš si jednoduché účtovníctvo – zapisuješ si, koľko zarábaš a koľko kde minieš (alebo si uplatníš takzvané paušálne výdavky a bločky neriešiš). Pri s. r. o. je to zložitejšie. Si vlastníkom a konateľom firmy, ale nie si automaticky jej zamestnancom. Buď teda sám seba zamestnáš a budeš si vyplácať mzdu, alebo sa z teba stane dobrovoľne nezamestnaná osoba (pozri časť Nezamestnanosť). Peniaze, ktoré tvoja firma zarába, si nemôžeš len tak vybrať. Zisk firmy musíš zdaníť a ak ho chceš z firmy dostať, musíš si vyplatiť odmenu pre konateľa alebo zisk pre spoločníka (z ktorého zas zaplatíš daň z príjmu) S. r. o. vedie tzv. podvojný účtovníctvo, ktoré asi bez pomoci odborníka nedáš. Na začiatok je teda určite jednoduchšie začať podnikáť na živnosť.

Druhy živnosti

Založiť si živnosť neznamená, že môžeš robiť čokoľvek. V živnostenskom oprávnení si musíš presne vybrať jednotlivé živnosti – druhy podnikania. Na väčšinu základných činností ti stačí voľná živnosť a môžeš si ich do živnostenského oprávnenia dať, koľko chceš, za každú však platíš pri ohlásení poplatok (ak ich ohlasuješ online, je to zadarmo) Pri odborných službách ako murárstvo, kaderníctvo, masérské služby alebo stolárstvo musíš požiadať o remeselnú alebo viazanú živnosť, ktorú ti dajú len na základe osvedčenia, vručného listu alebo certifikátov. Remeselnou živnosťou je napríklad aj varenie piva či pečenie.

Zahraníče

Štúdium

Ak ťa neoslavila žiadna z možností práce a chceš pokračovať v štúdiu v zahraničí, začni si googliť, volať a písať do škôl alebo využij niektorú z organizácií, ktorá pomáha so štúdiom v zahraničí. Praktické info o štúdiu v krajinách EÚ nájdeš na stránke Európskej komisie.

Práca

Ak sa rozhodneš pracovať v rámci EÚ, nepotrebuješ pracovné víza ani povolenie. Môžeš si urobiť medzinárodný životopis – Europass, s ktorým si prácu nájdeš ľahšie. Nezabudni sa po nástupe do práce odhlásiť zo svojej zdravotnej poisťovne na Slovensku (pozri si kartičku poistenca), aby ťa neprekvapili neskôr nedoplatky.

Nezamestnanosť

Ak si chceš po škole dopriať oddych, žiaľ, zadarmo to nebude. Dobrovoľne nezamestnané osoby si musia platiť zdravotné odvody rovnako ako zamestnanci alebo podnikatelia. Mesačne je to niekoľko desiatok eur. Môže ich však za teba platiť štát, keď sa na svojom úrade práce prihlásiš do tzv. evidencie o uchádzačov o zamestnanie. Vygoogli si, pod aký úrad patríš podľa trvalého bydliska a choď sa osobne prihlásiť. Správne okienko spoznáš podľa najdlhšieho radu :). S úradom práce musíš pravidelne komunikovať. Budeš dostávať ponuky práce a musíš dokladovať, že si aktívne prácu hľadáš. Môžeš požiadať aj o niektorý z kurzov alebo o rekvalifikáciu, ak sa chceš zamestnať v odbore, o ktorom nič nevieš. Štát takéto kurzy za určitých podmienok prepláca. Všetko ti vysvetlí priamo na úrade práce.

Zisk

To, koľko zarábaš, záleží len na tebe. Niektorí živnostníci majú len jedného veľkého klienta (IT-čkári), iní musia hľadať zákazníkov (napr. gastro, služby...). Peniaze môžeš od ľudí alebo firiem dostávať len dvoma spôsobmi. Buď vystavuješ faktúry a peniaze dostávaš len na účet, alebo máš pokladnicu a môžeš dostávať aj cash. Na faktúry využiješ online programy, veľa ich je aj zadarmo. Pri pokladnici ťa čaká viac byrokracie.

Dane a odvody

Ako živnostník musíš hneď od začiatku platiť mesačne odvody do zdravotnej poisťovne. Na začiatok platíš minimálnu výšku a po roku ti „zdravotka“ určí sumu podľa tvojho zárobku. „Sociálke“ prvý rok nemusíš platiť nič a v druhom roku počkáš na list, kde ti povedia čo a ako. Odvody platíš mesačne bez ohľadu na to, či niečo zarábaš alebo nie.

Raz ročne ťa podobne ako pri TPP čaká vyrovnanie dane. Živnostníci si neplatia preddavky na daň ako pri TPP. Daň za všetko, čo v minulom roku zarábali, platia naraz pri podaní daňového priznania. Vypláť daňové priznanie typu B pre FO a musíš ho podať do 31. marca alebo požiadať o odloženie termínu.

Ako živnostník s úradní komunikuješ online cestou. Ak ešte nemáš občiansky preukaz s platným elektronickým čipom, určite si ho aktivuj. Potom sa zaregistruj na portáli Finančnej správy SR, cez ktorý sa s úradní spojíš.

Pozastavenie alebo ukončenie živnosti

Živnosť môžeš kedykoľvek pozastaviť alebo zrušiť. Stačí vypláť jednoduché tlačivo (nájdeš si ho aj online) a zaniešť ho alebo poslať na živnostenský úrad.